

**Antoninus Diana Panormitanus, Clericus Regularis, Doctor
Celeberrimus, Coram S. D. N. Alexandro VII. Episcoporum
Examinator, & Sancti Officij Regni Siciliae Consultor,
Coordinatus, Seu Omnes ...**

Diana, Antonino

Lugduni, M. DC. LXXX.

224. An propter adulterium occultum valeat quis, secluso scandalo
vxorem in foro conscientiae dimittere? Et an si vterque coniux sit reus
adulterij, neuter possit ab alteri diuertere? Et quid, si vnus ...

[urn:nbn:de:hbz:466:1-76405](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-76405)

cessus examinatione non indiget, *cap. bona, de elect.* quando enim crimen notorium per deprehensionem, ac nullatenus excusari potest, nec est necessaria citatio, nec sententia ad pernam irroganda.

2. Unde ex his rationibus motus hanc sententiam Lessius *lib. 2. cap. 9. dub. 5. num. 16.* iudicat probabilem, ut aduertit Basilius Pontius *de matr. lib. 9. cap. 15. num. 20.* qui in *num. 4.* testatur huic opinioni subscripsisse suo tempore multos Theologos Salmanticenses, quorum alij veram, alij probabilem, & omni censura liberam asseruerunt. Adde etiam, quod licet Magister sacri Palatii correxerit Emanuellem Saz. asserentem hanc sententiam esse probabilem, tamen Index Hispanus librorum prohibitorum à supremo Inquisitionis Consilio editus illam minime reprobatur.

3. Sed his non obstantibus, hanc sententiam ipse Pontius improbabilem, & falsam esse existimat, & illam etiam reprobant. 48. Doctores, quos citat, & sequitur Batbola in *collecl. tom. 4. part. 2. caus. 33. quest. 2. cap. inter hac*, ubi Nicolaus scribens A berio Archiepiscopo dicit, non licere secundum Ecclesiasticas leges uxorem adulteram interficere. Cæteras verò rationes videbis apud Pontium, qui respondet ad argumenta contraria, sicut etiam facit Lessius *ubi supra.* Unde non est amplius de hoc dubitandum, nam ex contraria sententia daretur occasio occidendi impunè quemlibet, fingendo quod cum uxore voluerit commercium habere, & exponeretur manifesto periculo animæ, sic interfectorum salus, qui capi possunt, accusari, & per iudicis sententiam puniri. Igitur prima opinio proforsus non est tenenda.

RESOL. CCXXIV.

An propter adulterium occultum valeat quis, secluso scandalo uxorem in foro conscientie dimittere?

Et an si uterque coniux sit reus adulterij, nemer possit ab altero diuertere?

Et quid si vnus crimen sit publicum, & alterius occultum?

Et an si innocens post factum diuortij commisit adulterium, teneatur alterum coniugem emendatum iterum ad thorum admittere, & ad instantiam alterius?

Et notatur, quod si præcise sententia Iudicis Ecclesiastici de diuortio, hoc non obstante innocens quamdiu non renuat statum, habet ius liberum ad reuocandū ad se nocentem, si velit, unde non potest dicitur nocens, inuito, aut inconsulto innocenti ad Religionem transire, vel sacris Ordinibus initiari, nec votum simplex castitatis emittere, & etiam si professus sit, vel sacris Ordinibus initiatus, vel votum emisisset, potest reuocari ab innocente, & votum irritare.

Et offeritur, quod si dictus nocens se omnino emendasset, sapiusque, ac instanter petisset reconciliationem, & innocens absolute eam negasset, posset Religionem, aut Ordines suscipere, quia innocens in tali casu est irrationabiliter iniurius? Ex part. 3. tract. 4. Ref. 256. alias 257.

§. 1. **N**egatinè respondet Basil. Pontius *de matr. lib. 9. c. 18. n. 6* qui citat Qvum Thomam, Richardum, Bonauenturam, Turrecrematam, & alios; & ratio præcipua est, quia lex quæ prohibet separationem coniugum etiam fornicationis causa, ante prohibitionem, & Ecclesiæ iudicium, data est iure optimo, ut occurratur hominum malitiæ, & fraudi, cumque eiusmodi leges in præsumptione fundentur, & præsumptiones vltimum non deficiant, non cessat eorum obligatio, etiam si in aliquo particulari casu deficiat præsumptio, & ratio legis. Et ita hanc sententiam docet etiam Ioannes de

la Cruz in *direct. par. 2. de matr. q. 5. dub. 4. concl. 2.*

2. At hic non obstantibus, contraria sententia mihi magis placet. Dico igitur, quod quando adulterium est occultum, ut probari ab innocente non possit, posse illum non expectato Ecclesiæ iudicio in partes longinquas, seculo tamen aliorum secundo. Et ita docet Rebilius *part. 2. lib. 2. quest. 17. n. 2. Coninch ubi infra. Villalobos in sum. tom. 1. lib. 1. diff. 1. n. 4. Sanchez de matr. tom. 1. tract. 3. disput. 11. num. 12. Sotus in 4. dist. 3. quest. 1. art. 3. & ex veteribus Paludanus in 4. dist. quest. 1. art. 3. concl. 3.* Et ratio est, quia vir in foro conscientie, sublato scandalo, sibi ius dicere potest, cum defectus probationis non sit ex culpa sua. Cæteras rationes videbis apud Paludanum, & apud Pontianum in *cap. fori, de adulterij.* Ad argumentum verò Pontij respondeo, quod quando lex fundatur in præsumptione, si deficiat in casu particulari, lex illa non obligat: vide ea quæ adduximus in *part. 1. ar. 10. de legib. resol. 27. & 28.*

3. Sed hæc omnia intelligenda sunt in foro conscientie, vt diximus; nam quod forum exterrinum talis separatio non permittitur, nisi adulterium sit notorium, iuxta *cap. significasti, & cap. par. de 70. diuortij.*

4. Notanda sunt tamen aliqua hic obiter. Primum si uterque coniux sit reus adulterij, neuter possit ab altero diuertere, vt patet ex *d. c. significasti, de diuortij.* quia compensatur mutua iniuria. Nec refert veterius commiserit crimen, aut quod vnus carpius altero, aut quod vnus crimen sit publicum, & alterius omnino occultum, & coniugem lateat, quia uterque verè fidem matrimonij fregit, soli autem innocenti conceditur diuortium. Ita Coninch *de sac. disp. 3. dub. 2. concl. 3. n. 32* Rebilius *ubi supra. n. 6.* & alij. Unde vt plurimum ex hoc capite multi illicitè diuortium petunt, quod est valde notandum à confessoribus. Item etiam illud quod aduertit Coninch *loc. cit. num. 3.* nempe si innocens post factum diuortium commiserit adulterium; teneatur alterum coniugem emendatum iterum ad thorum admittere, & ad instantiam alterius, vt notat etiam Rebilius *num. 9.* compelli poterit ad id à Iudice.

5. Secundò notat, quod si præcise sententia iudicis Ecclesiastici de diuortio, hoc non obstante innocens quamdiu non mutat statum, habet ius liberum ad reuocandū ad se nocentem si velit; unde non potest dicitur nocens, inuito, aut inconsulto innocenti ad Religionem transire, vel sacris Ordinibus initiari, nec votum simplex castitatis emittere, & etiam si professus sit, vel sacris initiatus, vel votum emisisset, potest reuocari ab innocente, & votum irritare. Et hæc omnia docet Basilius Pontius *de matr. lib. 9. cap. 19. n. 1. & 4. cum aliis.*

6. Verum Coninch *de sacra. disp. 35. dub. 5. concl. 4. num. 26.* asserit, quod si dictus nocens se omnino emendasset, sæpiusque ac instanter petisset reconciliationem, & innocens eam absolute negasset, posset Religionem, aut Ordines suscipere, quia innocens in tali casu irrationabiliter est iniurius, non enim habet ius, vt alter cogatur perpetuò de suo statu incertus manere, nec possit animæ suæ aliquem statum suscipiendo consulere.

RESOL. CCXXV.

An vir teneatur dimittere uxorem adulterantem, & perseverantem in adulterando?

Et quid dicendum est de uxore quod virum adulterantem, & perseverantem in adulterando?

Et